

antajoh

Arbe malajdarb.

Sigurdar

56685

elep komitete kom „Bashkëpunim” njerëz.

56685

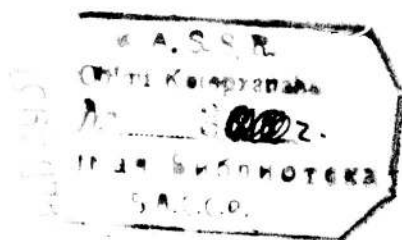
QI. AMANTAJ.

AVYL MALAJdARb.

SSSS

ŞIQI B R d A R -
J B J B N T B QI B.

1-nse kitap.

Ydök Başqort Janb əlep Kəmitəte həm „Başkenəgə“ nəşere.

1928 j. Əfə.

Уфа, Башглавлит № 1902.
Типо-литография «Октябрьский Натиск».
Зак. № 2000. Тираж 2000 экз.

Исполнено по заказу В. Ц. К. Н. Т. А.

Г. Амантай. Деревенские парни.

Baş hyd urynnda.

* * *

Kesle kykerək kykravenən
Sirtte kuçelem qyldarь.
Jьrlanьm min eş kərəşte
Jьrlahьn eş uldarь.

Jьrdarьmdьn şışməhь tik
Kurgənem, belğəndərem.
Əlegə bulqanь şular,
Alda bulьr bytəndəre.

QI. AMANTAJ.

Maj. 28 jьl. Əfə.

Kөрәс jырдарь.

Kim - паравъз,
Tarta vagundardь,
Vagundarь - biş jer bylege,
Timer julь unьq - Lininizem;
Nəq şul,
Bedden көрәс көнлөгө.

İdəl taşqanda.

(Ber təəssorat).

Qar kytərep jatqan jer kykerəge
Jadoyb hulyş menən tipte lə,
Tekə taydar bitenən qar təgərləp,
Həv ətənən moddar kittelər.

Jarhəp taşqan jadoyb, taşqən həvdar
Tulqən-tulqən jardə qaqlar.
Burjaq həvdar bolarəp, həjşalmajsa —
Dür şəjalar təkəşep aqlar.

Qarap torhan jadoyb taşqınoqa
Kykerək tuləp, jərək şaşyna.
Meñ idəldən melejün kəslə buloqan
Tormoş taşybə bəbə qarşına.

27 jyl.

Əfə.

Kim - paravız.

Kim - paravız
Tarta vagundarı.
Vagundarı - biş jer bylege,
Timer julı unı - Lininizem.
Nəq şul.
Bedden kərəş kənlege.

Təvge ыстаңsabıd bedden-Biren
Şunan qajnar,
Şunan qudıqaldıq.
Şunda haldıq niged,
Şunan urıqır,
Bətə jer jədənə jul aldıq.

Bətə donja jəşen berləştərep,
Lininselər tēddə paravız.
Biş vagundı taqır paravızoqa,
Kərəş julın jarır barabıd.

Avır juldar jırır,
Kərəş jēp,
Kilep mendek xəder qalquoqa.
Inde eş un!..
Jəşə, Kim - paravız!..
Juldar ыңqaj xəder-harquoqa.

Ike Ыstansa:

Biren,

Məskəv

Утеp,

Сьqтьq һуңqъһьһьһь aldьna.

Dajus kymer!..

Хəдєr, qaldь alda,

Һуңqъ Ыstansa - бəјєk kammuna!

25 јыл. ӨFӨ.

Salyt.

(Yktəber jyllıqında).

Qojaş... jergə jəjəp nurın hılay.
Zəngər bolot bujlap kən şıva.
Təvlek halmaq qına jəđə şulaj.
Qləmər bofa tarix gıvışına...

Ufal tormoş,
Təvlek jərəgenə,
Ytker xənjərene qadanı.
Qıltamaqtar hemerep qan estələr...

Uroqır taşın tormoş qadanı.

Kapitaloqa qarşı ut usaqı —
Yktəberdən jalqın səselde.
Qanı qullı urıb*) kapitalı
Jəđ mətəlləp təştə, sənselde.

Jelkəhenə jəkməp „il“ qajıqlıyn
Arınaqa bahtı V. K. P.
Kamintiren birə kamanda:
— Donja yktəberen jaharqa!
— Pıralitarıjat bərdəm —
ber-ike!..

*) Urıb - arəsaj məqəhendə.

Beddə bənda —

Kərəş jalaında,
„Kim“ bilgele qəđyl mandattar.
İşet sika!
Salyt birə hiqə,
Melejunkağan batyr haldattar.

26- jyl. ӨFӨ.

Irek əsən.

(Tərkestanda, pərənzhən təşləpən əsən, ike jəş qəd, ata-əmələrenen jəberənə sɔdaj almaqas, qailələren təşləp sɔqqas, uramda qalqajnylar. Xəkymət jərdəmə menən, ular uqyrqə jəberəldələr. „Gəzitalərdən“).

Əjt əsəjem!
Ninə janar kyddər,
Kən jaqtıhın asyq kyməgəs?
Nej keşelek bar hun donjahında,
Kynel, irken bulır jərəməgəs?!

Atır bərdem bəna pərənzhənde!
Adıqan ikən timə bıl bərsən.
Mində lə bit keşelek namıty bar.
Min adatlıq teləjem əsəm.

Xuş bul əsəj!
Təşləp kitəm hine.
Qəməz kənəm hində tuldu inde.
Hın yxtərgən Hixan,
Hinə tygel,
Başqalarqə nasıyp buldu inde.
Hın ujlama əsəj!
Ajbırlıqas,
Xur bulır tip mine donjala.
Minen də bit keşelek xaqqım bar
Min kənizək tygel donjaqə.

Tөркөстандын еңбеге қом далаһын
Ңаһынр аққан ақым Сырдарјаһын
Барһын-барһын жарһр утәрмен.
Тыжан-һан, Урал тавһн аһа кһер,
Јаһық, Ідeldәren утер, кһер,
„Баһ қала“ қа барһр јетәрмен.
Unda, Кыlara, Ruza, Nadәlәrgә
Baһtan uдојandardь һәјlәrmән.
Tәndәrdә ultырыр sikkән al тывымды
Min ularоға bylәk itәрмен.

Tanda іrkән јeldәр,
Hinə әсәј,
Minen kәndән,
Xәbәр һәјlәrdәр:
— „Şәreq qыды-Ilіxan kamsamulka!..
Irek әsән kәrәһ fыruntynda,
Haldat bulһр јәrәј tejәrdәр.

27 јыл. ӨҒӨ.

Ykheđ jetem.

(„Kerəş julynda“ paimahnyñ yktəbergəsə osoronan ber kiñək).

Təngə buran...
НѢВѢQ jeldər jərər,
Tən qarqahyn qaqə ber bala.
Ata-əsəheđ qaloqan ul ber jetem,
Şulaj qadap sigə donjala...

— As tamaqym kəndəđ tujdərmaqas,
Kildem heđgə təngə qunaqqa.
Erəxim, şəfqət kyrhət!,
Qyđoqan babaj!..
Tuqam,
Inder jyly torlaqqa.

— Qaroqamaqyđ mine,
Min təvfiqhed.
Təvfiq tabalmaqan narasbj.
Ньqtatmaqyđ qarqar,
Min də heđdəj —
Ber gonahhyđ əđəm balahь.
Mineñ əsəj elek-ikən saqta
Bajoqə əsləp tamaq tujdyroqan.
Atam da şul.
Tik, ul
Bajoqə qarşь
Baş kytərgən

Unan ys albvdan,
Bajь unь daroqa aʃtyroqan.
Ix!..
Belhagedь bьna —
Şundaj tormoş
Qosaqьnda arьp jьoqlaqlan,
Kud qarahь buloqlan, jəş balahьp,
Jetem iter, ajьp jьoqlaqlan,
Atalardan qaloqlan berəv min.
Keşe bulьp tyvьp,
Keşe kevek
Əsə hətən imer tujmaqlan
Bəxetheddər hanьnan berevmen.

Anlamajьoqьd!..
Ejje, anlamajьoqьd!..
Jetem kənə avьr-avьr huq!..
.....

Xəlhədləngən jərək dava horaj,
Qajda hьnьq..
Qajda jotom hьv?!..
.....

Əse jeldər tavьşь ydək ətə.
Hьvьqtarda tuqas min-bala.
Zəngər jortqa kilep,
Qarqas şaqьjьm;
— As..
— As babaj!..
Inder qurana!..
.....

Qьdqlanmanь qəhər
Qarqar-qarqar,

Inep kitte taqib ejenā.
 Ə, min
 Təsta, — həvəq burandarda
 Tan attırdım tunqan kəjəmā

Іх,
 Нед-зәңгәр қарқа!..
 Недгә булған,
 Бәтә ылек минең кыкерәктә.
 Јујалмаһық буһр јадһыған.

Min ber tygel,
melejun!..
Kiler ber køn,
Us alrybđ donja javyznan!..

• • • • •

• • • • •

26 жыл.

Kөрәш жарып сықтық donjaqa.

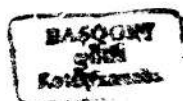
Kөрәш тарихының сәнгeldәге
Tirbәttelә,
Bedde y'hterep,
Kөрәш majdanьna bylәk itte.
Bed atyldyq uqa tyş kirep.

56685

Jyldar jylyñ ajqap kilgән көрәш
Tarixыnan bejәk jul aldyq.
Linin habaqыnan habaq alыр,
Kөрәш өсөн,
Berдәм qudқaldyq.

Qajnap torqan көрәш dingedenen
Tulqыndarыñ бәреп, sajqalыр,
Tuptar şartlap,
Uttar ujnarp torqan,
Kөрәш fыruntynda ajqalыр.
Ber telәktән janojan melejun jәрәk
Barыhыñ жарып сықтық maqtalыр.

Kөstәр - vulqan,
Jәрәk - dinamа bedden.
Quldarыbьdda fakil ut jana.
Yktәberdән urqыр,
Irek өсөн,
Kөрәш жарып сықтық donjaqa.

25 jyl.

Bəndə bəd.

(Hənav məbilizatsiyah ucajə menən).

Tik tomalqa, qandan dingedə jahap,
Ədəm kəvdəhenən tav əjər
Huqırs məjbəd!..
Ləkin, doşman kilhə.
Tik tormabəd quldə qavşırır.

Patrantaşın bəjlər,
Maska kejer,
Mıltıq totqan batır uqsılar,
Saf-saf tedelep,
Saftı nıq tıqıdılar,
Bərdəm torqan melejün haqsılar —
Haqta torqan saqta,
Doşmandardan,
„Kişelə“ qalha unın juldar.
Bireler timəged?!..
Juq, juq!..
Birelməxtər! —
Uktəberdən batır uldar.
Jıldar ajqar,
Kərəş habaqtarın —
Tılqaj-tılqaj yəkən batırdar —
Jenelməxtər mənge,
Jenev bəddə!..
Doşman julın ular jarırdar.

Bөгөн һыңав бөдгә, әдәрлектә.

— Кемдәр қайда?

— Тидме јыјлаббд?

.
Melejünlanqan, batır Kim qəskərə,

Beđ barıbbđ da әdər!..

Бында бөд!..

25 јыл. ӨҒӨ.

B e d.

Il əsən sığtığ xəder bed
Jəş kıneldər aşqınır.
Jarlı bəxtə, jaqtı tormoş
Donjahına talpanır.

Bed qadınbd al ələmdə
Nıq, batır, jəş qul menən.
Jelferər ul jer şarında,
Al-qıdıllı nur menən.

Bed genə tik kiləsəkten
Bar terəge, jondodo.
Beddən eş, kəstən tıvar, sən —
Kammunizem kəndədə.

21 jıl. ESTƏRLE.

Beđ pejanir.

Eş ulь, donja tulь,
Barhь sьn xedmət menən,
Ber julь, berdən tura,
Sьn kynel, sьn dert menən,
Eş qьralar, il qoralar
Tav jarьp, taş aqtarьp,
Alqь kəngə, jəmle ilgə
Kəs qujьp, burs atqarьp.
Beđ də eşse, beđ də kəsle
Beđ də xedmət jaqsьhь.
Beđ pejanir-kammunardar-
Jaqtь kəndən taşьhь.
Beđ pejanir-jəş balalar
Kamsamul almaşьhь.
Jəş avangart, haqsь haldat,
Alqь kən julbaşьhь.

23 jьl. ЫРЉMBUR.

Үркөлөjem өле әсәјгә.

Şajarъv jъrъ.

Тыңла әсәј!
Bajram көнөндә,
Үркөлөjem өле үтәңә.
Bәlki, tile tirheң, әrlәrhendә,
Bәlki, quşylъrhың үтәң дә.

Qara, әсәј!
Qыдyl urdin таоыр,
Bajram itә haldat аојajdar.
Min qor-qoro.
Miңә barъhъ la,
Bulduq hыd tip, көлөр, qarajdar.

Ix, hin әсәј!..
Ujlap toramda,
Aqылhыd uq axъ buloqanhың.
Huңqa qaldыrъ,
Jөdөm qыdartqansъ,
Adъraq irtә tapqan bulhaң huң!
Irtә тыvoqan bulham
Min дә şulaj,
Urdin taqqan bulъr inem bit.
Pakrajnimir,
Bөгөн - bajramda,

Huqlanırđar ine,
— „Bıl kem?!..“—tip.
Bildäle inde,
Linin bulır bulmaj,
Kalinin qart kevek taqla.
Ləkin, minen künel,
His juqlında,
Bydjunıj-đaj bulır jaqlında.
Isın ejtəm əsəj,
Ərnev menən,
Bulır inem!..
Niğə bulmaıǵa!..
Altatarıǵ taqlır,
Qıls aıǵır,
Patrantasıǵ bəjlər inbaıǵa,
Kyk tolparıa,
Uttar uıǵatır,
Jərgən bulır inem fıruntta.
Xəder, şunıǵ əsən asır kilə
Əlgərə almaj qaldım tıvır ta.
Bəgən bajram,
Bəjək Ƴktəber!
Kərəş aıǵa tıvıǵan donjaıǵa.
Ə, min,
Un kərəşer alıǵmaıǵas,
Nisek qıǵılayım huı uıǵa.

Əsəj!
Asulanma jəş ulıǵıǵı
Şajarır əjtkən irkə hydenə.

Min tıvıǵanmın huılar,
Ejje bit əsəj?!..
Kərəşer əsən huıǵ fıruntta,
Haldat bulır tədəv kənənə.

— Niņə ytkən ɵsen ykenergə.
Bɵgɵndələ kɵrəş bar ɵle.
Min bɵnɵhɵnda haldat!

Kamisar aqaj!
Tɵdɵv soronon,
ɵsensɵ fɵrunttaqɵ,
Bajavaj rutahɵna jad mine!..

27 jɵl. ɵFɵ.

АҮЫ турահында.

Ҹавлап tora мәктәп.
Кылуp жаңырај...
Qар буранлај,
АҮЫ дауыда.
Jәјдән-qысқа,
Xәдәр еш баsқа —
Belem fabrikahы аҮЫда.

Avıl malajdarı.

— Bötərlənep aqqan jəgərək hıvdar

Qaj jaqtaroqa taban sabaoıd?

Nej xəbərdər alıp baraoıd?

— Təgərəşep tormoş itəgendə,

Juldar jarıp, aloqa aqabıd.

Borolmalı oñon huqmaqtardı,

Bedden də bit şulaj,

Hıvdardaj,

Borolop ytəhebed bar ələ.

Hıvdar işep jıqha jardardı,

Bedden də bit,

Tormoş jardarın,

Jemerep sıqahıbbıd bar ələ.

II

Gəldər bidekləgən jalanda,

Tıdılp jata avıl,

Ə, unda:

Bısqıp sıqqa qara tətəndər,

Tətəndərdən kyrenə lvaq əjdər.

Sitənləgən unıq tirəhen.

(Keripestər unıq kyərəhen).

Şunda:

Jalır, qara malajdar,

Taqıja tibep.

Jəgəröp ujnajdar.

Ə, qart—qoro uram məjəşəndə,
Jəjnavlaşyp, qəjbət tujlajdar,
Şunhə qədbəq bəna, xax—xa—xa!..
Jəgərəp jərəgən bələkəj malajdar;
Tubəqqasa kyldək kejjəndər;
Bot bujdarə aslq,
İştan juq,
Ninə uqa ojat, bəlj xur.

.....

Kən qəddəra...
Durbəq malajdar.
Təkərməjdə ber də anarqa,
Tal ajqərdar menep, ujnaqlaşyp,
Kitələr də bejek tavdarqa...
Tirləp,
Beşep,
Həvqa təşələr,
Şəpərdəşyp həvdə jəfələr.
Unan,
Jəjnavlaşyp qəblə (*)
İştan menən baləq hədələr.

111

Tən tənərgə kilə avləqa.
Qojaş quna tavqa...
Kis bula.
Ə, avləda başqa təf təva.

.....

Haləm taqəja kejjən təbəş əjdər,
Tənqa tarəqləp təndə xuplajdar.
Jəş kiləndər şarşav qoroqandar da,
Parlar, taləqləp, təndə joqlajdar.

*)—Qəblə—tar həm hiş həv.

Jəş jegettər garmun qosaqlap,
Uram bujlap, jırlap ytələr.
Qajhıların barıp, tederələrdən —
Qıddar kydləp, qarap kitələr.

IV

Qoş jıldar bujlap təndərdə,
Qanqıldaşyp qıddar osalar.
Halmaq qına aqılyp bolottar
Taşıq taban tartıp kysələr...

V

Qoş menən jatqan malajdar
Ətəs menən bergə tordolar.
Sonqoldaroğa bıdav qıvdılar.
Uramdaroğa kilep tuldılar.
Atlandılar taqı taldaroğa,
Jөгərdələr əlegə tavidaroğa.
Unan adaq,
Taqı jıjnavlaşyp,
Totondolar taşbaş avlaroğa.

VI

Avıl kykrəgendə,
Qatıq aşap,
Tulap yčkən qara malajdar,
Tygel unda barı dalala,
Kilep tulqan xatta qalağa.
Berehe: taqqan qıdıl galıstuk.
„Bul əder!“ de qujoqan ətənə.
Ikensehe: bılıza, tırusik kevgən,
„Kim“ bilgehe qujoqan tyşenə.

.....
Qajhı „vuz“ da,
Qajhı kurısta,
Qajhıların ingən rabfakqa.

Bəgən parat.
Sıqqan ular da,
Kərəşselər menən ber safta.

Taşınır aqqan jəgərək həvdərdəj
Kəndər menən ular aqalar.
Kərəş menən tormoş qajnatır,
Jəldar jarır alqa baralar.

26 — jıl. Əfə.

Balıqsız qart.

(„Hıv bujında“ şıqırnan ajrım kiñäktär).

I.

Zəngər şarşav qorop, tav itäklöp,
Qojaş boñto şunda tənərgä.
Yrmäläne kykkä tumalaq aj
Tən bitendä bəgən kälərgä.

Kis qarşylap,
Şajan aqsarlaqtar—
Ujnaqlaşyp hıvda jədälär.
Ber jalyşyp osop kitälär dä,
Taqlı hıvqa tüşep tedelälär.

Hıv ɵbtendä talıjan ujnатыр,
Kämälärdä hıvdı jaralar.
Ber ıdışyp kiter,
Ber aqrınlap,
Aqsarlaqtar tɵflɵ baralar.

Aljarqıstar,
Tybən tuqajda,
Qıdıl bilbavdardı kettelär.

Enər tɵşkəs,
Kɵmɵş tavış menən,

Kələşər,
Jırlar,
Qajtər yttələr.

Aq idelkəj alqın, hıv hıqın
Aq idelkəj kəvek hıv qajda.
Jəşlek qəmər altın, altın qəmər
Şat—şavıqlı ythen tuqajda.

Hıv bujında,
Avıl osonda,
Ber jort ultıra janqıd kirbes əj.
Jort—qurahı jemerek, tıdır bətkən,
Əj tybəhe jartı jırqan kəj.
„Hıv batşahı“ halavar Hultın qart
Şunda kiserə qısqı ajdarın.
Ə, jəj kənə,
Avlar,
Balıq menən—
„Hıjlar“ jərəj avıl bajdarın.
Bəgən də kis, unıq şəvləhe,
Jar bujına kilep tuqtanı.
Av—madarın halıp erətləgəs,
Bəgərlənər jatır joqlanı.

II.

Tən...
Tın.
Şundaj,
Şundaj tın tən...
Təngə tınlıq ydenə kınelle.
İrkə jele,
Jomoşaq,
Saf havahı,
Aşqındıra tısqın kınelde.

Aj jabьnp,
Avьl joqo hemerə.
Qəber tətə ingən hər əjgə.
Tik, tьnlьqtь bodop,
Halmaq qьna,
Jьloqa aqa.
Şьltьrap ber kəjgə...

III.

Jalьndьrəqan hьmaq,
Aqьrьn qьna,
Qojaş qalqtь tavidьn başьna.
Unan, ere genə kəldə lə,
Eşkə jekte, jerdə, barhьnda.

Qart tordə la,
Taqtь jar bujlap,
Avlaq jergə avьn həjrətte.
Ber təbəkkə tuqьrap,
Sisenep taşlap,
Səj qujarqə,
Şьtьr kəjrətte.

Ə, avьlda ul saq,
Bisə—səsə,
Hьjьr havьp qьvdь kətəvgə.
Ir urtahь irtər at jektelər
Igen tejəp, juloqa kitergə...

Bala—saqa jəjdə bildəle inde,
Qatьq menən ikmək huqa la.
Taң irtənən, qara kiskə tiklem.
Hьv bujьna kitep juqala.
Əle ular bьna bəgən də,
İşbulat qart baqsa bujьnda,

Kyməkləşep, jarda erkeleşep,
Ultıralar balıq tujında.
Almaşlatıp bejetep qarmaqtarın,
Əjərmənən balıq avlajdar.
Ber—berənən kənlər balıqtı,
Uqınlışır--niter, şavlajdar.
Berehe irnen hıvrıp, sırtlatıp,
Seləvsənən yterep jəmləne.
Unan təkərep qarmaq osona,
Nejder uqınlı, unı imləne.

— Təkərep haldım, jөгөrep qar,
Jar başında jaltırap jat.
Mınə qulım tygel,
Qəjşə, Fətyma qulı.

Ikensəhe taqı kənləşep,
Jəhət kənə, qarmaq taşlanı.
Halıv menən sirtə başlanı.
Ber addan huq alıp taşlanı.
Kənsələktən, unı kyreşəhe,
Qarmaq habın huqır hındırdı.
Us alıvdan unı, bənhınlı
Tanavna berde qundırdı.
Unınlı jaqlar, taqı aranan
Berəv torop tənə taşlandı.
— Şapırdatma!..
— Qara, eşkətəhe!..
— Sejlənderdən!..
Huqış başlandı...

Haqıray Hultan,
Qarş jar bujında,
Tavış—tənlı, avın haqlaj...

Kən kytərelə.
Qojaş qırdıra...

Kyləgələr tavrı jaqalaj...

Jajlap qına.
Taqr tən tynkərelə...

Kən əjlənə.
Qojaş sığa la.

Ə, tege qart.
Haman,
Haman şulaj--
Balıq avı menən sərbala...

27 jyl. 6F6.

Eş tañında.

(Авылдаш јәјге таңдан бер кыренеш).

Таң вақыты...
Ә, мин әкрен генә,
Килер тордом бејек јар бујына,
Олашқланьр қарап таң нурьна,
Сихьрланьр тандьн моңона.
Кынелемдә „бақ“*) астым таң нурьнда
Јер гөлдәрен шунда төддем мин.
Кыр өмөттәр, ујдар, кыр теләктәр
Шунда хыјалымда төддем мин.
Ејје, тыр—тын, моң һыв јәјге таңда
Хиссејәттән ујоа талдым мин.
Тормош дингеденен серән едләп,
Тәрән ујоа сумьр қалдым мин.

Тын irtәлә тынды бер ыдгәреш
Кырдем јаңь кыренеш илемдә.
Бында тавьш...
Сыр—сыв...
Тықь—зықь...
Јьрлав, шәтлық тақы тегендә.

Моңһыв јәнде борсор, бојоқһытқан
Бөркөв таң тынлықь жуқалды.

*) Бақ—гөл бақсаһь.

Taң tynboqь huңnan, jaңrap toroqan,
„Jen“ tirbәtkән xajаt uјandy.
Eş irtәhen maqtap handuqasqaj
Hajraj, maqtaj taңdyң jyr көјөн.
Irtә taңda hipkән nurь menән
Qojaş sajqaj taqь jer, kygen.
Өjөrmөлөp hava tulqьndarьn
Hajrap osa kyktә bоd turоqaj.
Xur tәdәqән gыja jer qоstarь,
Taң көјөнән jaңraj kiң tuqaj.
Odon—odon qujь әrәмәlәр,
Bil tiñenән yьkән ylөndәр.
Sыltьr—sыltьr aqqan şışmәkәjdәр—
Buјlap yьkән qьvoja, kyrөndәр,
Jәjge taңdy qotlap, aqьrьn qьna
Ber—ber artly başty ejdelәр.
Sәskәlәrdә, tәmle, xuş jеb sәsep,
Eş taңьna sәlәм birdelәр.

Taңqь jeldәр tәdәrә sirtep şыqqas,
Joqlaqqan bar xalьq terelde.
Uram, јalan barьhь mьzoqьj başlap,
Avьl şav—şьv menән kymelde.
Өj xәstәren—nejen bәtөrgәs tә,
Xalьq, saloqь, uraq quloqaldь.
Attar jegәp, uram tutьrьp şabьp,
Berәм—berәм eşkә qudoqaldь.
Saf—saf tedelep bara barьla,
Quldarьnda qoral jaltьraj.
Uram, saxerә barьhь gөz—şav kilә,
Eş irtәhe jьrь jaңbraj.

22—jьl. TUQID—TIMER.

Өмәселәр.

Ular kymäk ine ul төндә.
Өмә менән килер,
Kislәtep,
Tөн qundylar өlkөm төбөндә.

Taң jeldәre taşynыр işteler дә,
Bolottardы qыvыр,
Kөн qarşylap,
Tөн qarahын taңda kişteler.
Taң tigөndә,
Өlege şajan jeldәр,
Qujındarqa inep, qыtыqlap,
Eş uldarын joqonan uяattы la,
Eş көnөнөн хәбәр һөjlәne,
Başaqtarqa taban һөjрәne.

Qojaş, көлә...
Yде nurын hirреp,
Sыbırtqыlaj haman- hamanda.

Өмәселәр şulaj:—
Idev asыр,
Eşlөjdәр дә jarыşыр ber тына,
Anan, tuqыrap, jyrlap, şajarыр alqas
Taqы qыдыşыр eşкә totona.
Jөгөрөк quldar erättән jөнәşәlep,
Ujnaqlaşыр, bejeşep baralar.

Dinged kevek jatqan baʼylv oʻbtən
Arqılyoʻa -- bujoʻa jaralar.

Jeldər menən bergə şajarbəp,
Tulqınlanqan altın başaqtar—
Jergə taban baştə ejdələr.
Əməsələr.

Urıp,
Kəltə jahap,
Durattaroʻa halıp ejdələr.

26—jıl--QADAH.

Kiske kartinalar.

I.

Zəqfıran nırxn jəjəp ofoqqa,
Qojaş bajbıj,
Jomoşaq jel ixbə.
Jel irkenə ujnəp səsəktər
Tulqınlana, gıja jəgərəşə.
Xətfə keləm jəygən jer ətənə
Harqılt nırdar təşəp bujala.
Qunar qıvaq kydləp,
Bud turoqajdar
Sırlap oşa bejek havala.

Appaq kyldək keygən jəş qajbn
Jəşel jebək şəlen bərkənəp
Nadlb qıddar hımaq kəjədlənəp,
Qojaş duşbn ođata tırbələp.

II.

Jul buşbnan tudan borqotop,
Uraqsıylar qajta avıloqa.
Hıjır kətəve kilə.
Bıdavdar baqıra.
Avıl qajnaj—„məxsər“ avılda.

Hər əj həjbn usaq mərjələre
Qujı tətən bərktə havaqa.

Hydöyrdöylar timer tabalar
Təmle jektər bərep tanavqa.

Mal—təvardə qarap,
Hyjər havər,
Aş—hyvdardə bətkəs erətlər,
Balaş jəjer işək aldına,
Ulyrdöylar səjgə kyməklər.

Avyl əftən jabərər qarqalar
Əjərələr ujnaj havala.

— Qarqa ujnaha jamöyr bula tejdər.
— Bolot ta bar.
— Bəlkem, javardə.
Jamöyr turınan başlap asqan hydde
Tabəndaqylar jaloqar apkitte.
Təbiqətte barlap,
Tormoş həjlər,
Hyddər ytkəndərgə barər jette.
Ul arala bajtaq vaqıt ytte.
Kuptən qundə tavəq tənərgə.
Tabənda la sənajaq tynkərelep,
Jəyındylar əjgə inərgə.

III.

Avyl monhəv.
Tirə—jaq tyn...
Tik, iştelə baqa sorlavə.
Ara--tirə attar keşennəve,
Naşnuj malajdarə jərlavə.

IV.

Qaranqylıq təşə.
Kyk bujlap,
Qara bolot jəgərə avyloqa.

Jəşen bejetep.
Kүkerəp, barabanlap,
Jamǝǝr kilə şavlar javbǝra.

Avıl joqlaj...
Barǝ, tik ettər
Təngə pusta—haqta toralar.
Ə, bolottar jergə jamǝǝr tǝǝp,
Avıl, jalan biten jǝvalar.

28—jıl. ƏFƏ.

Kəndər almaşqanda.

Kyk juldarъ bujlap,
Jьrlaşьp,
Qьr qoştarъ kyktən ostolar.
Singertkələr şьmьp,
Səskə şingəs,
Baqalar da kylgə boxtolar.

Qoştar kitte...
Ejje,
Jəj ytte.
Kyđ aldьnda,
Xəder kəđ jette...

Ыl buranoqa taqь nej buloqan?..
Nəməhenə şulaj qotoroqan?..

A!..
Jaqtьroqan,
Donja jaqtьroqan!..
Jergə tyşəlengən aq juroqan.
Jəjrəp jatqan matur hьv əftənə,
Kədgə kevek jaltьr mođ tuqoqan.
Gəzləp toroqan iəşel avьlda
Xəder taqь başqa təb tuqan.
Qьr ešenən tuqьrap bar xalьq
Kərtə—qurahьna totonoqan...

Тоқсајдарып ағқан малайдар
Мәктәп ісегенә тьоҗылаған.

Şavlap tora мәктәп.
Кылып жаңырај...
Qar buranlaj, avyl davылда.
Jәjдән—qысқа,
Xәdәr eş başqa---
Belem fabrikahы avылда.

25 јыл.

Jəşəhen elemtə.

(„Kyk kyməktər“ esən, kymək diklamatsija)

Dəŋqoldap, jalqınlap, hıdqrırp,
Dəpəldəp, gəpəldəp, ızqrırp,
Kilə dır maşına — tıraktır.
Huqa hin, kit xəder!.. qarap tor!..

Zavıttar dəpəldəp, tuqlıdap,
Şykeşər zəŋqoldap, dəŋqoldap,
Salqlılar şıjlıdap, şıŋqlırap,
Uraqtar jaltırap, janırap,
Eşləjdər kyməkləp, jər tulır,
Eşse hən igəncə bər bulır.
Buldqlı, səjəllə quldarıq
Kytərep kammuna ələmən,
Jullajdar zavıttan qırtıroq
Bergəlek, tuqlanıq sələmən.
Avıldan qalaqıq ikməktər.
Qalanan avıloq kıldəktər.
Şulajtır, qala-avıl bərləşər,
Kən itə, kyməkləp, gərləşər.

Kəsle eş, nıqlı kəs bərlektə.
Bərlekkə!..
Jəşəhen elemtə!..

24-jıl — AROQAJAŞ.

Tөрлө тimala.

Ejje,
Minea „kynel bajlorym“ dan
„Byler xazina“ da şul jrym.
Barlorymdy hedgä hyrätlägän
„Aftä-räsmem“ dä şul şiorym.

Jad akkurt.

Tuñ bəqerle, tupañ, haran qış,
Halmaq qına jırtıp sırajın,
Jer ətənə jəşen tykte lə,
Tufanlan qala uramın.

Taş qalanın bəsraq tıratıvarın
Har şiblitəmdən jalatıp,
Jad akkurtın tıqlap,
Uram bujlap,
Baram...

•
Kəndər ytə səqət hanatıp.

Ytkən kəndə,
Parık qujnında,
Kamsamulka Mərvər,
Kamsa Xəjri
Mənən bergə dular ujnany.
Ə, arıqas,
Iran balaşındaj,
Səsəktərdən bidep nəqəsləngən
Matur jergə jatıp avnany.

İke tıvıdım qəmərəm esendə:
— Mən tuqıd jəđ jete (1907) dikəberendə
Şarlap aqqan „Soran“ bujında.

— 17 neң бөјөк Уктөберендә,
Qajnap torqan көрәш qujnında.

Təvgehendə:

Təvqas, qər'ən uqır,

— Alla qolo *) ismen birdelər.

Huqıbında:

— „Hın jəş көrəşse!“

— „Kөрәş өsөн tıvdın!“ tinelər.

.
(Keşe bulır tıvıvım şul huqıbı.

Təvge jəsem barı tən jəşe).

Qeş tynkərep, aloa batqan jad,

Təgərəter qardı tavdardan,

Jerde jıvır,

Bidər gəldərdən,

Şaşır taşa, aşır jardardan.

Jəş көрəşse kykerək esendə

„Jadoı taşqın“ көslə taqında.

Unı aqımbı,

„Ц. К.“ qojo hınan

— Industerejə!

— Janı avıloa!

— „Jörək“ tibəse birep akkurtın,

Jaddar kevek bidər jalanın,

„Maturlana“ bara aqırtın.

27 jbe ӨФӨ

*) Ojabdulla ismenen мәғәнәһе allaqolo

QYGYM.

Bөгөн QYGYM тѣн...
Тѣн QYGYMqa qunqan huqyr тѣн.
Тѣн havahыn hemerep bylmәлә,
Jalqyđ ultыram,
Bylmә taqы тѣн.

Manlaj ese-ikran,
Muzqa—massa,
Qatmarly ujdar kina kartina.
Ujdar jurta,
Sirejә lintalar,
Tedelә,
Әdelә,
Taqы tedelә... lәr dә,
Qatmarlana bere ber artыna.

I

Kisә genә әle jәs inem.
Bәtә jәsem ine—12.
Fыrunttarda, kamun Kamaj menән
Bergә kәrәsep jәrenәм ber gilke.
Ul saqыnda,
Fыrunт qosaqыnda,
Pylәmittән pylә inem min.
Jәs „patpylşik“,
Batыр partizan.
Kәrәs tejep ylә inem min.

Timpiratura unda – 38.

Pyles – 90.

Jərək jarhına.

Jəşəndə jəşən unda, mində jəşən;

Hələtlekkə ılasın, qarşıya.

Şulaj uda jıldar aqırnlar,

Dəşman jənelə,

Təna huqıqstar.

Başqahına kərəş, jomoştar...

— Min bənda la sızdam haldatın.

Bir kamandanı minə V. K. P.

V. K. P.-nan nakaz:

— İl tədərğə!..

— Dajış industerejə!..

— Nıqlı R. ıka! *)

II.

Qoşaj hınə aqırn...

Aj jaqtıra.

Tən urının kəndər almaşa.

Kəngə ejərep minə qəmrem də,

18-gə kilep tır başa.

Belək kəsə xəder ıruzinka.

Mi şorobo taqır qaqsaojan.

Taşınır aqqan qandar tamırda —

Qısqır şismələrgə oqsaojan.

Jərək jənə jarım paralıc.

Ə,kykerəktə ırkə-„T B S“

Odaq kərəş şulaj jahaojan;

Ul jaralar kərəş bilgehe.

*) R. ıka—erizim ıkanumejə.

Qы́н tygel avrýv davahъ,
Barýn kórар Qы́m hývahъ.

III.

Qы́m әlegә bedden tәslәk jaqta,
Jalqıd qýna, dinged buýnda.
Odaq ytmәb!..
Bәtә jer jәdәndә,
Pыralitarдын jeңev tuýnda,
Bar jer şarъ „Qы́m“ bulыr da,
Bajramlarbıd „Qы́m“ quýnda.

26 jыл. Qы́m.

Taş qala.

Şajarıv jır.

Əsəj qaldı ilar, ajrılr,
Doğa qılr mıqə-balaqə.
Min „təvfiqhed“,
„Təkərər“ avıloqə,
„Eş qırırqə“ kittəm qalaqə.

Təjənsəgəm jəkmər,
Qaptır tundan,
Kiləp indəm malaj qalaqə.

Ataq-ataq!..
Aha!..
Taşqılsəjem...
Əfə tigəndərə oşo ikən.
— „Adaşırılq, jaman, taş qala...“ tip,
Həjləvdərə jerlə buş ikən.

Bəgən genə joməqə,
İrtən şəmbe,
Berhe kəngə urıx adnah.
Kəndər jurta şulaj —
Ber-ber artı,
Asıla, jabıla qəmər qarqah.

Ejje,
Kisə genə ayılda,
Taljan tartır tıqırıq bujında,
Əjtterəşər jərənək ujnında...

Jəşlektəge tupañ, „qaraq“ kəndər
Umruñışır artta qaldılar.
Qaptır tunıñ avıl malajın
Jañ kəndər jalmar aldılar.
Irkələtep jıldar itəgendə,
Tərbejələj mine taş qala.
Ejje, bına oşo taş qala
Əjlənderde mine başqaq.

25 jıl. ӨҒӨ.

Qala qala əlegə dalaqa.

(Jəjge kanikulda).

Şulaj,
Bənda, əlegə qala qala
Min kitəmen ilgə dalaqa.
S. S. S. R. dən qoros ut ajoyr
Timer tojaqtarın bejetep,
Timer juldar bujlap alıp kitər.
Ix, kuyelle!..
Ejje, ul iltər...
Qajtıp jetkəs əjgə, tik şajartıp,
Aqrın oyna işek tibərmen.
— „Nixəl əsəj, havmı?“ - tejərmen.
Jөгөрөp jөгөгән bələkəs tıvoqandarım
Berəm - berəm alıp həjərmen.
— „Niңə qajttıң balam?“ - tiһə əsəj.
— „Haqındırdı һine“ - tejərmen.

(Kem haqınnaj sittə jөгөгән saqta,
Barıla haqına əsə - atahın.
Bəlki, ul da mine haqındandı,
Qoştа haqınalaha balahın).

— Dəmpəsləngən meje jal horaj,
Xəl jьjarıqа kərək balaqа.
Şuna qajttım əsəj dalaqa.
— Авы! —
Qajda qımdı, qatırdı?!..
Min bit qajttım əlegə dalaqa!..

Ј Ъ Р С Ъ Ј Ъ Р Ъ.

„Tum“ dar biten turap,
Juldarьnan,
Altyn məqnələrđe tuplajьm da,
Xazьjna itep hałam kykerəgəmə,
Yrsetergə kyneł qujnьmda.
Jərəgəmdə Linin hyddəre
Maja haloqan urta urьnda.
Şunьn Өsən də şul,
Bar „tyldərem“,
Yrsep sьqə Linin toqomonda.
Aq qaoьdəqə tedep,
Şul „tyl“ dərem,
Mətbyqatqa hibəm bərtəkləp.
Habaq bulьr.
Hər ber şiqьr habaq.
Sypləvselər jьjar jentekləp.
Ejje,
Minə kyneł bajləqьmdan,
Bylər xazьjnam da şul jьrym.
Barləqьmdə hedgə hyrətləgən
„Aftərəsmem“ də şul şiqьrym.

27 jьl.

Minen qəmər.

Min qarında saqta
Ujnaqlap,
Tulap jərəgənmender,
Kem belhen.
Ə, tuqastan,
— Ənnə!..
— Əqqə... lərem
Qытылаған кыңел кəлкəһən.

Minen ytkəndərem.
Tətəndərdəj,
Tomanlanьp, osop juqaldь.
Tik,
Ytkəndən midə,
Kiləsəkkə,
Qajralьnoğan kiёken uј qaldь...

Minen jəjem:
Gəldər baqsahь.
Min gəldərdən duёь — haqsьhь.
Gelitsina,
Ruza,
Magnulidər,
Barьla minen,
Barьn biləjem.
„Simьы!“ dardan bykit jahajьm da,
Tormoš arinamьb bidəjem.

Minen kədem:
Xəlvə—aq qartan.
Jurtaq tajdar kevek,
Kədəmdə,
Qar tuddıram sañoq—tolparlan.
Şajan jeldər miqə qarışır,
Osoralar qardan aq buran.
Ə, min—ıbal,
Qajta jarhınır,
Jeldər jarır,
Aloqa jıl qıvam.

Qışm minen:
..Q a l j a“ bajramı.
B e l e m jelegen hıvırır himerəm.
Ut jərəkkə taqır kəs, jalqın,
Kykerər, kykerər jana nur menən.

Jadım minen:
Janı jadqan maj.
Tuqlıqlı la, yde təmle lə.

Almaşlaşır bejəşər kəndərem
Şulaj,
Ytə
Bara
Ejəmlegə!..

Һаҗыһыу.

— „Qulqıa halıy halmaq başımdı
Jalqıd qına ultıram uylanıy.
Tın borkmajem xatta,
Tın sıqha,
Jöräk hurıylır tefle şomlanıy.
Tınqıa tarıqlıy,
Talıqlıy, ujlaj—ujlaj,
Uj xazıjnam ujlır tışam dı,
Xäter handıqlımdı aqtarıy,
Tejensöktöremde sisämdı,
Aq jefäkkä mörjän tedjän kevek,
Syplır tedäm jışlek öneräm.
Läkin, unıñ menän tedelep qajtmaj
Yter kitkän jışlek qömörömi...“ —
Tine minä beräv kisä kis —
Qojaş bojoqlır bajır aldında,
Unıñ nurına qarar, monlanıy,
Törän genä hulır aldyla.
Əllä, jışlek „bäxten“ kirmägängä,
Əllä, inde „tile“ bulqanqıa,
Ytkän esän artıq isem kitmäj.
Kiläsägem haqınam totam dı.
Bına!..
Bөгән, bötä jer jөdөнөн
Altı өлөстөн барı berendä,
Bötä esän xalıq adat itelep,
Gөрлөр jәşәj sävit ilendä.

Ə, irtəgə!..
 Bəlkə, 100 yıldan,
 Tejan-şan, „Himalajın“ kütərbed.
 „Missisipi“, „Olanyo“ dərən jarır,
 „Jəbələttariq“ tarın kisərbed.
 Şunda,
 Mədhiş dar da,
 İlikter də,
 Mej qandarın hırtqan „Amrika“,*)
 Eşəndərdən qadap usaq
 Bulır kilgən qara „Afrika“, —
 „Avıstıralejə“, „Azıja“ həm „Javrupa“
 Qıtqaların barın juq itər,
 Bətə qəbilə, millət, sıjınlı bətər,
 Bar jer şarın tik ber il itər,
 Kammunizem tətər,
 İlikterdər,
 Dinamalar
 Şavlap torqanda,
 Ber-bereñə bəjlər qajnar dırlıq,
 Tatır,
 Matur formoş qoroqanda,
 Eş—jıvanı!..
 Xedmət—qıvanı!..
 Ne jətə huñ şundaj donjaqı?!
 Mineñ ətölər—ətölər haqlınoñan da,
 Haqlınoñan da ana şul ana!..

Maj jettəme, kypər „jəşərep“
 Haqlınalar ydeneñ ytkənen.
 Ə min haqlınam,
 ətölər, jarıbr haqlınam!—
 Tormoş majı mineñ kətkənem!

*) Amirika—Sakku. Vansitti de ilikterle utıroqta yterde.

Ytkən,
Barb—
Mine tıvǵıǵır,
Bylək itte aloǵ kən ɵsən.
Şuǵa kyrə,
Min—jəş balşəvik,
Aloǵ ɵsən qujam bar kəsəm!.

28—jıl. ɵfɵ.

Kiləsəgem jaqtı minen.

Tulqınlanğan tormoş dingedendə
Talmaj jədəm,
Qıvam karaptar.
Siklundağa qarap his tuqtamam
Jərək—matur
Qulda qanat bar.

Əjermələp huqqan jelgə qarşı
Odon səstəremde tuddırır,
Tik şajaram.
Beləm, jənəlməz.
Jəş jərəktə jəş dərt,
Beləktə kəs.
Qarşı kəstər uça tınəlməz.

Qıvanıstar,
Tulı bşanıstar
Qamar alqan minen hər jaqım.
Beləm,
Kiləsəgəm jaqtı minen.
Al nur menən ata hər taqım.

26—jıl. QBRİM.

НЪҖҢҢԁԁԁԁ.

Біі

1 - Baş hyd urıñında	3
2 - Kөrөş jырларъ:	5
1 - İdel taşqanda	7
2 - Kim paraуыз	8
3 - Salyt	10
4 - İrek өsөн	12
5 - Ykhed jetem	14
6 - Kөrөş jarır sıqtıq donjaqa	17
7 - Bında bed	18
8 - Bed	20
9 - Bed pejanır	21
10 - Yrkäläjem äle äsäjgä	22
3 - Avıl turahında:	25
1 - Avıl malajılarъ	27
2 - Balıqsı qart	31
3 - Eş taуında	36
4 - Ömөsələr	38
5 - Kiske kartınalar	40
6 - Kөndär almaşqanda	43
7 - Jäşöhän elemtä	45
4 - Tөрlө timala:	47
1 - Jad akkurty	49
2 - Qыrm	51
3 - Taş qala	54
4 - Qala qala	56
5 - Jыrsъ jыръ	57
6 - Mineң qөmөr	58
7 - Haqıayv	60
8 - Kiläsөгem jaqtъ mineң	63

Издание Ц. Ком. Нов. Б. Алф. и «Башинниги» 1928 г.